

Nazım Hikmet Ran'ın Farsçaya Çevrilen Eserleri

Publication of Nazım Hikmet Which are Translated to Persian in Iran.

Yeşim IŞIK*

Öz

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin önde gelen isimlerinden Nazım Hikmet, 1940'lı yıllardan sonra dünyadaki siyasi gelişmelere paralel olarak İran'da da dikkat çeken Türk şair ve yazarlardan biridir. İran Komünist Partisi'nin kurulduğu dönem sonrasında, Şah Muhammed Rıza Pehlevi'nin küçük ve orta sınıf esnafı sistem dışı bırakma girişimleri, karşıt görüşleri harekete geçirmiştir. İran'daki bu toplumsal ve siyasi gelişim Türkiye'de Komünist söylemin tek savunucusu olan Nazım Hikmet'e olan ilgiyi anlaşılır kılmaktadır. Zira şairin eserlerinin 1967 yılından itibaren mensur eserleriyle başlayan çeviri faaliyetleri şiirleriyle devam etmiştir. Günümüzde de eserleriyle ilgili çalışmalar yapılan Nazım Hikmet hâlâ İran'da kabul gören bir şahsiyettir.

Nazım Hikmet'in İran'da ne zamandan beri ilgi uyandırdığı, eserlerine olan ilginin düzeyinin bilinmesi, bu alanda çalışan araştırmacılara kaynaklık edecektir. Siyasi, içtimai ve edebî alanda aynı gelişmelerin büyük ölçüde paralel yaşandığı İran ve Türkiye, tarihî platformda incelenmeye değer iki ülkedir. Bu bağlamda, İran'da dikkat çeken Nazım Hikmet'le ilgili çalışmalar önemlidir. Zira şairin 1967 yılında Samin Bağçeban tarafından Farsçaya çevrilen *Ferhat ve Şirin* adlı tiyatro eserinin ilgi görmesi onun manzum ve mensur eserlerinin çevirisine ortam hazırlamıştır. Ona olan ilgi bazen de şiirlerinin farklı mütercimler tarafından birkaç kez çevrilmesine sebep olmuştur. İran'da akademik araştırmalara konu olan Nazım Hikmet, İran modern şairlerinin dikkatini de çekmiştir. İran modern şairi Ahmed-i Şamlu yabancı şairlerin şiirlerinden yaptığı çevirileri içeren "*Büyük Dünya Şairlerinden Seçmeler*" adlı şiir kitabında Nazım Hikmet'in şiirlerine de yer vermiştir.

Anahtar sözcükler: Nazım Hikmet Ran, İran, Modern İran Şiiri, Türk Şiiri, Ahmed-i Şamlu, Samin Bağçeban, Ahmed-i Puri, İrec Novbaht.

Abstract

Nazım Hikmet, is one of the prominent name of Turkish poetry in the republican period, after 1940s, in parallel with the political developments in the World, he was one of the Turkish poet and writer that got attention of the people in Iran. After the establishment of Communist Party in Iran, Shah Mohammad Reza Pahlavi, wanted to stop the interruption of small and middle-class traders in the political system, due to that the opponet started movment against him. It is understandable that why iranian have the attention to Nazım Hikmet because he was defending social and political development of communism in Turkey. Since 1967, his work was translated to persian and after that contiouned the translation of his poetry. Today, the studies and research on the work of Nazım Hikmet is still a recognized figure in Iran. Since Nazım Hikmet, aroused interest in Iran, to know what is the way, and level of interest in that work and by whom, it will a source for researchers, who are working in this field.

Political, social and literary development of massively parallel occurred in the same area in the Iran and Turkey, it is worth to examine the historical palatform in these two countries. In this respect, works on Nazım Hikmet

* Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, yesimisk_29@hotmail.com

whose got attention in Iran have the importance. Likewise, in consequence of the notable attention towards the play “Ferhat ile Şirin” which was translated into Persian by Samin Baghtcheban at 1967, after that the translations of Nazım Hikmet’s poetry and prose works had continued into Persian. The attention given to him resulted of the repeatedly translations of his poetries by several translators. At the same time, Nazım Hikmet who was subject to academic researchers in Iran get the attention of Iranian modern poets. Iranian modern poet Ahmad Shamloo gave place to Nazım Hikmet’s poetries in his poetry book named “Selection of Great Poets in the World” which contains on several translated poems of foreign poets.

Keywords: Nazım Hikmet Ran, Iran, Modern Iranian Peotry, Turkish Peotry Ahmad Shamloo, Samin Baghcheban, Ahmad Pouri, Irec Novbaht.

Giriş

İran, Kaçar hükümeti döneminde Rusya ile yaptığı savaşlardan yenik çıkınca iktisadi ve içtimai geri kalmışlığının farkına varmış, böylece Batı’nın ilmî, fikrî ve kültürel üstünlüğünü kabul etmişti. Teknolojik gelişmelerin yakalanmaya çalışıldığı bu dönemde, matbaanın tesis edilmesiyle gazetecilik yaygınlaştı. Dâr-ül Fünûn kuruldu, Batı’dan edebî eserler özellikle Avrupalı romanlar Farsçaya çevrilmeye başladı. Böylece Batı tarzı düşünceler İran’ın fikrî ve sosyal hayatına girdi. Elbette üstünkörü alınmış fikirler o günün toplumunda birtakım sarsıntılara sebebiyet verdi. İktidarda olan despot hükümetlerin baskıları ile birlikte çıkmazda olan halk, kişisel çözümler aramaya başladı. Hükümetin baskılarının artması üzerine Seyyid Cemaleddin Esed Âbâdi ile diğer İslam ülkelerinde ortaya çıkan İslam Birliği düşüncesi istismar karşıtı fikirlerle kendini gösterdi. Türkiye, Mısır, Rusya, İngiltere gibi yabancı ülkelerde yaşayan İranlılar, kitap ve gazetelerle özgürlük yanlısı yayımlar yaptılar. Batı’nın edebî, felsefi ve sosyoloji içerikli kitaplarının etkisiyle masonik ve milliyetçi ideolojiler özgürlük ve geri kalmışlık düşünceleriyle yenilikçi ve terakki talep eden çeşitli camialarda yankı buldu. Bu süre zarfında İran topraklarında İngiliz ve Rus nüfuzunun artmasıyla iktisadi ve siyasi imtiyazları elde bulundurmaya başlayan bu iki güçlü devlet İranlı aydın, ulema ve diğer grupların tepkisine maruz kaldı. Nihayetinde oluşan ortam Meşrutiyetin ilanı ile sonuçlandı. (Ruzbe, 1391, s. 55-56) Böylece gazete ve dergi yayımları çoğalırken yazı dili sadeleşti. Fars diline zaten nüfuz etmiş olan Arapçanın farklı kullanımları dile girerken telefon, telgraf gibi Avrupa kökenli kelimelerin kullanımı yaygınlaştı. Yıllarca Osmanlı topraklarında yaşayan İranlılar, Arapçadan Türkçeye geçerek Türkçeleşmiş kelime ve tabirleri kullanmaya başladı. Yabancı kelime ve düşüncelerin halk arasında yaygınlaşmasıyla ilmî olmayan sohbet ve söylemler etrafı sardı. Vatanperver olmak adına Arap diline karşı bir düşmanlık beslenmeye başlanırken eski Farsça kelimelerin gün yüzüne çıkartılması fikri oluştu. Bu arada Batı medeniyetinin etkisi de gözle görülür bir hâl aldı. (Aryenpur, 2008, s. 16-17)

İran’daki sol düşüncenin tam anlamıyla hangi ülkelerden kaynaklandığıyla ilgili farklı görüşler vardır. Her ne kadar Rusya etkisiyle oluştuğu düşünülse de “Çin İnkılâbı”ndan da etkilendiği belirtilmiş, hatta Rusya’dan önce Batı’daki Sosyal Demokrat hareketlerinden etkilendiği dahi iddia edilmiştir. (Behruz, 1385, s. 133) İranlılar için Avrupa’ya açılan kapı olan Türkiye’nin modern çağda İran’ı bu anlamda ne denli etkilediği muhakkak yapılacak detaylı incelemelerle ortaya konulacaktır. Bu bölümde İran’daki Sol Hareket’in dayandığı siyasi ortama kısaca değinerek Nazım Hikmet’in bahsi geçen dönemde neden ilgi gördüğünü anlamlandırmaya çalışacağız.

1940 yılında kurulan Tudeh Partisi, siyasi platformda Sovyetler Birliği taraftarlığını; iktidar ise aralarında en fazla nüfuzla sahip ülke olan İngiltere’nin başını çektiği Batılı ülkelerin taraftarlığını

yapmaktaydı. 1941 yılında Musaddıkı'nın önderliğinde İran petrolü millileştirildi. Petrolün millileştirilmesinde Zahmetkeşan Partisi, Marksist aydınların içinde önemli role sahip olduğu aktif bir partiydi. Bu parti Tudeh Partisinden ayrılanlardan oluşuyordu. Parti hızla çok sayıda işçi, öğrenci ve üniversiteliyi toplayıp millî bir partiye dönüşerek Tudeh partisi ile rekabet edebilecek güce ulaştı. Zahmetkeşan Partisi halka dayanan millî bir partiydi.

1941 yılında İran Komünist Partisi, aydın kitlenin bir toplantısı ile resmen örgütlenmişti. Topluluğun çekirdeğini 53 kişilik bir Marksist grup oluşturmuştu. Bu grup yurt dışında Marksist felsefeyi tanımış ve eğitim almıştı. Grubun çoğunluğu orta tabaka ve küçük burjuva kökenli kişilerden oluşmaktaydı. Partinin ilk önderi Dr. A. Arani idi. 1937 yılında grup üyeleri tutuklandı. Arani, duruşmada Rıza Şah'ın bir İngiliz uşağı olduğunu ve İran halkına yaptığı hıyanetleri açıklamış, sonunda hapisshanede öldürülmüştü. 1941 yılında Rusların İran'ı işgali üzerine, tutuklanan bu grup hapishaneden çıkarılmış, Komünist Partisi hemen örgütlendirilmişti.

İran'daki siyasi yapılanmada önemli bir konuma gelen Tudeh Partisi, Sovyetler Birliği ile sıkı ilişkiler kurmuştur. İdeolojik olarak Marksist-Leninist bir yapıya sahipti. Tudeh Partisi dışında başka hiçbir parti ülke dışından organize bir şekilde destek ve yardım almıyordu. Ülkede Marksist-Leninist devrim kuramı gereği bir devrim öngörmekteydi. İdeolojik anlamda Tudeh Partisi Marksist olmasına rağmen kendisini komünist saymıyordu. Bunda parti liderlerinin ulemadan çekinmelerinin yanında, 1931 Anayasası'nın komünizme yönelik her çeşit düşüncüyü yasaklaması da önemli bir sebebi. Ayrıca 25 yıllık iktidarın propagandaları halk arasında sosyalizm-komünizm ve SSCB'ye karşı bir düşmanlık yaratmıştı. Partinin kurucuları eğitimli aydınlar olarak görüşlerini Avrupa'nın sol düşünceleri ve Marksizm'inden almışlardı. Onlara göre "İran gibi geri kalmış bir ülkede halk tabanı, işçiler, çiftçiler, sanatkarlar ve aydınlar dışında hiçbir güç, antiemperyalist mücadeleye katılamaz"dı. (Alam Tabriz, 2004, s.138-158)

Yaşanan siyasi gelişmelerin, ideolojik kutuplaşmaların ve dış unsurların etkisiyle İran'da oluşan ortamda sol yazına ilgi arttı. Meşrutiyetle başlayan işçi edebiyatı, Rıza Şah'ın askerî baskıları yüzünden hiçbir zaman gelişme gösteremedi. Edebiyatçılar aleni ve resmî bir biçimde işçi edebiyatı yapamadı. Fakat daha sonra ortaya çıkan gazetelerde sosyalist düşünceler şiir ve edebî metinlerde boy göstermeye başladı. (Kedkeni, 1380, s.49-50)

1941-1953 yılları arasında İran ve Rus Kültür İlişkileri Encümeni dergisi olan *Peyame Nov* adlı dergide Nazım Hikmet'in şiir tercümeleleri Puşkin, Aleksandr Blok, Ivan Andrevich Krylov, Mikhail Yurievich Lermontov, Nikolai Nekrasov gibi Rus şairlerin yanında yer aldı. 1960'lı yıllardan sonra İran'da her ne kadar romantik şiirler yayımlamaya devam etse de siyasi ortamın etkisiyle Aragon, Alver, Mayakovski, Poble Neruda ve Nazım Hikmet gibi şairlerin şiirleri çevrilmeye başlandı. Böylece siyasi ve içtimai açıdan sembolik şiirlere yönelme başladı. (Kedkeni, 1390, s. 155)

Dünyadaki siyasi ortamın etkisiyle Nazım Hikmet gibi şairlerden yapılan şiir tercümeleleri İranlı şairlerin düşünceleri ve edebî kimlikleri üzerinde etki yarattı. (Işık, 2012, s. 26) Bunun en bariz örneği olarak Nazım Hikmet'in İran modern şiirinin oluşmasında önemli rolü olan Ahmed-i Şamlu'nun şiirini ne şekilde etkilediği dikkate değerdir. (Işık, 2014, s. 22-38) Biz bu anlamda İran'da Nazım Hikmet'in şiirlerine olan ilgiyi, onun eserlerinin tercüme edilmesine ve defalarca yeniden basılmasına bağlıyoruz.

Fihrist çalışmasında sırasıyla, önce mütercimnin soyadı, adı, tercümenin yayımlandığı yıl, eserin adı, sayfa sayısı, yayımlandığı yer ve yayınevine yer verildi. Nazım Hikmet'in eserlerini çeviren

mütercimlerin hepsi hakkında olmasa da önem arz ettiğini düşündüğümüz mütercimlerle ilgili öz bilgilere yer verdik. Fihristte Nazım Hikmet'in tercüme edilen eserlerini; tiyatro eserleri, manzum eserleri, mensur eserleri ve mektupları olarak dört başlıkta toplayıp, yayım yıllarına göre sıraladık.

Nazım Hikmet'in Farsçaya Çevrilen Eserlerinin Fihristi

Tiyatro Eserleri

- 1- Bağçeban, Samin. (1967) *Ferhat ve Şirin*, s. 113, Tahran: Mina Yayınevi; Nazım Hikmet'in Farsçaya çevrili yapılan ilk eseri *Ferhat ve Şirin* adlı tiyatro eseridir. 1967 yılında yayımlanan *Ferhat ve Şirin* adlı tiyatro eseri 1972, 1976 ve 2001 yıllarında tekrar yayınlandı. 2002'de Mina Yayınevi tarafından yayınlanan aynı tercüme Yedullah Rüyayı tarafından yazılmış altı sayfalık bir mukaddimeyle başlamaktadır. Mukaddimede Nazım'ın evrensel bir şair olduğuna değinilirken, onun hayattaki en önemli vurgusunun şiir, yaşam ve özgürlük olduğuna işaret edilmektedir. Nazım Hikmet bu mukaddimede, Türkçenin şairane bir dil olduğunu kanıtlayan, Türkçe kelimelerin tınısını yakalayan, Türk folklorunu keşfeden, yeni ve farklı bir beyan şekli üreterek geleneği modernle ustaca birleştirmiş bir şair olarak ön plana çıkmaktadır. (Bağçeban, 1381, s. 4-8)

Tebriзли olan Bağçeban'ın babası, Tahran'da kör ve lal öğrencileri eğiten ve onlar için okul kuran ilk kişidir. Babasının, kör ve lal öğrencilerin nasıl daha iyi eğitileceğini anlamak için Bağçeban'ın üzerinde deneyler yapması onun kelime ve seslerin tabii uyumuna karşı özel bir ilgi geliştirmesine sebep olmuştur. Bunda annesinin "tar" adlı müzik aletini çalıyor olmasının da büyük etkisi vardı. Müzik eğitimini Ankara Konservatuvarı'nda alan Bağçeban, Türkiye'de olduğu sürece Nazım Hikmet'in şiirine ilgi duymaya başladı. İran'a döndüğünde Nazım Hikmet'in ve diğer Türk şair ve yazarların eserlerini çevirmeye başladı. (Bağçeban, 2014)

- 2- Asafi, Buluher. (1975) *Kafatası*, s.109, Tahran: Emir Kebir.
- 3- Çalu, Bura. (1976) *Unutulmuş*, s. 79, Tahran: Nigah Kitapevi. Nazım Hikmet'in "*Unutulan Adam* adlı 3 perdelik tiyatro eseridir.
- 4- Feyz Merendi, Megsud. (1978) *Merhumun Evi*, s. 123, Emir Kebir, Tahran.
Megsud Feyz Merendi, Dramatik Sanatlar bölümünden mezun oldu. 1962 yılında Nazım Hikmet ve Aziz Nesin gibi Türk şair ve yazarlarının kitaplarını çevirmeye başladı. (Merendi, 2014)
- 5- Feyz Merendi, Megsud (1978) *Serseri*, s. 123, Tahran: Emir Kebir; üç perdelik tiyatro eseri.

Manzum Eserleri

- 1- Bağçeban, Samin. (1973) *Nazım Hikmet'ten Manzumeler*, s. 174, Tahran: Emir Kebir. Tercüme edilen eserde *Jokond ile Si-Ya-U*, *Taranta Babu'ya Mektuplar* ve *Şeyh Bedrettin Destanı* yer almaktadır.
- 2- *İnkılap Türküleri*, (1978) s. 50, İntişarat-ı Pişgam-ı Muellaman, Tahran. İçinde Nazım Hikmet'in şiirlerinin de bulunduğu şiir mecmuası, Mao gibi şairlerin şiirlerinden oluşan seçmelerle bilinmeyen bir mütercim tarafından yayınlanmıştır.

- 3- Hüseyini, Rıza Seyyit ve Hüsrevşahi, Celal. (1992) *Son Şiirler*, s. 184, Tahran: Neşr-i Narun. *Son Şiirler* adlı bu tercümenin ilk 50 sayfası o ana dek Nazım Hikmet ile ilgili en kapsamlı bilgileri içermektedir. *Son Şiirler* adlı bu tercüme 2000 yılında aynı mütercimler tarafından yeniden tashih edilerek *Dört Zindandan* adı ile yeniden basılmıştır. Kitap Nazım Hikmet'in yaşam hikâyesinin yanı sıra, İstanbul, Ankara, Çankırı ve Bursa cezaevlerinde yazdığı şiir ve mektuplarla birlikte şairin son şiirlerini de kapsamaktadır. 2011 yılında Nigah Yayınevi tarafından tekrar basılan tercümenin mukaddimesinde Nazım Hikmet, mücadeleci bir kahraman olarak ön plana çıkarılmıştır. (Hüsrevşahi., Hüseyini., 1390, s. 11-60)
- 1926- 2009 yıllar arasında yaşayan Rıza Seyyit Hüseyini, Urumiye şehrinde doğdu. Çalışmaları için Fransa ve Amerika'da bulunan mütercim İngilizce, Fransızca ve Türkçeden Farsçaya çeviriler yapmıştır. (Hüseyini, 2015)
- Celal Hüsrevşahi 1935 yılında Tebriz'de doğdu. Uzun yıllar Türkiye'de yaşadı. Mütercimim kendine ait kitap çalışmaları vardır. (Hüsrevşahi, 2015)
- 4- Puri, Ahmed, (1993) *Seçme Aşk Şiirleri: Seviyorum Seni Ekmeği Tuza Banıp Yer Gibi*, s. 123, Tahran: Neşr-i Çeşme; İran'da en son 2008 yılında dokuzuncu baskısını yapan eser oldukça ilgi görmüştür.
- Ahmed-i Puri 1944 Tebriz doğdu. Lisansını İskoçya'da, yüksek lisansını İngiltere'de tamamladı. İlk romanını 1999 yılında yayınladı. Dünyaca ünlü şairlerin şiirlerini çevirdi. Türk şiirine ve özellikle Nazım Hikmet'in şiirlerine özel bir ilgi duyan Puri, dönemin siyasi baskıları yüzünden Nazım Hikmet'ten yaptığı şiir tercümelerini özellikle *Aşk Şiirleri* başlığıyla yayınladı. (Puri ile Söyleşi, 2011)
- 5- İrec. Novbaht, (2002) *Güneşi İçenlerin Türküsü* s.136, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov.
- 6- Yunan, Resul. (2002) *Benerci Kendini Niçin Öldürdü*, s. 127, Tahran: İntişarat-ı Mina. 1969 Urumiye doğumlu olan mütercim aynı zamanda şairdir. (Yunan, 2014)
- 7- Serapçıyan, Mecid. (2002) *Nazım Hikmet'in 100. Doğum Münasebetiyle Beklenen Yıllar*, s. 63, Tahran: Nigah-ı Sebz. Nazım Hikmet anısına seçme şiirlerinden çevriler yayınlanmıştır.
- 8- Novbaht, İrec. (2003) *Memleketimden İnsan Manzaraları*, s.816, , Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov. Kitabın ikinci basımı ise 2005 yılında yine Dünya-yı Nov adlı yayınevi tarafından basılmıştır.
- 9- Şehanegi, Hamid. (2004) *Deniz Ol Oğlum, Deniz: Be Sea My Son Sea*, Tahran: Elşen Yayınevi. Şair 'in seçme şiirleri İngilizce ve Farsça olarak tercüme edip yayınlamıştır
- 10- Penahinik, Zerrin Tac. (2004) *Sabah Karanlığı; Seçilmiş Şiirler*, s. 483, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov; Mukaddimesinde Nazım Hikmet'in kendi şiiriyle ilgili düşüncelerine yer verildiği eser 2006 yılında ikinci basımını yapmıştır. Zerrin Tac Penahinik, Nazım Hikmet'in eserlerine özellikle ilgi gösteren mütercimler arasındadır. (Penahinik, 1383, s. 14-31)
- 11- Yunan, Resul. (2005) *Gece Gelen Telgraf*, s. 78, Tahran: İntişara-ı Mina.
- 12- Novbaht, İrecve Penahinik, Zerrin Tac. (2005) *Şairin Sesi*, s. 367, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov. Novbaht aynı eseri Ali Katibi'nin tercümelerini de ilave ederek resimli baskıyla Farsça-Türkçe olmak üzere iki dilde 2006 yılında tekrar yayınlamıştır.

- 13- Penahinik, Zerrin Tac, *Benerci Kendini Niçin Öldürdü*, s. 632, Neşr-i Dünya-yı Nov, Tahran, 2006.
- 14- Novbaht, İrec. (2006) *835 Satr*, s. 501, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov; Türkçe-Farsça olmak üzere iki dilde kalın ciltle basılmıştır.
- 15- Ali Ferzane, Muhammet. (2007) *Nazım Hikmet ve Azerbaycan: Seçilmiş Şiirler*, s. 227, Tahran: Endişey-i Nov Kitapevi; Azerbaycan Türkçesi ve Farsça çevirisi birarada yayınlanmıştır.
- 16- Esedi, Ahmed. (2008) *Nazım Hikmet Şiirleri: Kız çocuğu*, s. 152, Urumiye: Yaz Yayınevi; Azerbaycan Türkçesiyle yazılmıştır.
- 17- Celali, İzzet. (2008) *Türk Aşk Şiirleri; Nazım Hikmet ve Diğerleri*, s. 307, Tahran: İntişarat-ı Salis; Mütercim Türk şairlerin şiirlerinden yaptığı seçkilerde Nazım Hikmet'ten "Kelimeler", "Güzel Günler", "En Güzel Türkü", "Ayrılığımız", "Kıskançlık ve Gözlerin" gibi şiirleri tercih etmiştir.
- 18- Mecidfer, Murtaza. (2008) *Türk Şairi Nazım Hikmet'ten Seçme Şiirler; Fevkalade Memnunum Dünyaya Geldiğime*, Tahran: İntişarat-ı Emrud.
- 19- Caferi, Pınar- Ruşen, Aydın. (2010) *Güneşi İçenlerin Türküsi*, Kereç: Pınar Kitapevi; Azeri Türkçesi ile yayınlanmıştır.
- 20- Şamlu, Ahmed. (2011) *Büyük Dünya Şairlerinden Seçmeler*, s. 601, Tahran: İntişarat-ı Nigah. Ahmed-i Şamlu; Octavio Paz, William Faulkner, İllia Erenbourg, Yagishe Charents, Margut Bickel gibi şairlerin şiirlerini de içeren mecmuasında Nazım Hikmet'in şiirlerine de yer vermiş, "Yanmamış Sigara", "Şeyh Bedrettin'in Ölümünden Birkaç Kıta", "Yaşamaya Dair", "Bu Memleket Bizim" ve "Seni Seviyorum" adlı şiirleri çevirmiştir.
Ahmed-i Şamlu, İran modern şiirinin önde gelen isimlerindedir. Klasik Fars Edebiyatının kalıplarını yıkan, yenilik taraftarı şair, mensur eserlerini oluştururken Batı Edebiyatından etkilenmiştir. (Ali Merdani, 1390, s. 37-38) Daima siyasi ve içtimai meselelere karşı hassasiyetini açıkça şiirlerine yansıtmıştır. (Nurizad, 1384, s. 27)
- 21- Selmani, Murteza. (2012) *Konserve Kutusunda Bir Bahçe*, s. 73, Tahran: İntişarat-ı Müessese-yi İran; Selmani, "Dört Güvercin", "Eşime Mektup", "Dünyayı Çocuklara Verin", "Lodos", "Dört Güvercin", "Vatan Haini", "Cenaze Merasimim", "Sonbahar" ve "Çankırı'dan Mektuplar" gibi Nazım Hikmet'in yirmi şiirini içeren kitabın ön sözünde şairin beş sayfalık hayat hikâyesine değinmiştir. Nazım'ın evliliklerinden, etkilendiği şairlerden ve Rusya'ya yaptığı yolculuğundan bahsedilmiştir. (Murteza, 1384, s. 11-15)
- 22- Rahmeti, Hamit. (2012) *Beni Güzel Hatırla; Türkiye'nin Garip Kalmış Şiirlerinden Seçmeler*, s. 52, Meşhed: Müessese-yi İntişarat-ı Butimar; UNESCO'nun 2002 yılını Nazım Hikmet yılı ilan ettiğinden bahseden bu şiir mecmuasında Nazım Hikmet dünyaca ünlü mücadeleci bir şair olarak anılmaktadır. Nazım'ın Yeni Türk Edebiyatı'nın kurucusu olarak bıraktığı mirası Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday, Orhan Veli Kanık gibi şairlerin devam ettirdiği belirtilerek, şiir mecmuasında bütün bu şairlerin şiirlerinden seçmelere yer verilmektedir.

Mensur Eserleri

- 1- Peyfun, Muhammed. (1976) *Oğluma Masallar*, s.87, Tahran: Emir Kebir.
- 2- Behrengi, Samed. (1980) *Acıkmaksızın ve Yorulmaksızın Yürü*, s. 22, Tebriz: Mehr Yayınevi.
İran'ın Azerbaycan bölgesindeki köylerde uzun süre öğretmenlik yapan ve çocukların eğitilmesine oldukça önem veren Behrengi, hikâyelerini toplumun alt kesimini, sıradan halk ve masum köy çocuklarının gözüyle yansıtan, İran'ın ideolojik yazarlarından biridir. (Teslimi, 1387, s. 155)
- 3- Novbaht, İrec. (1983) *Kan Konuşmaz*, s. 427, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov.
- 4- Ahadi, Nasır. (1985) *İt Ürür Kervan Yürür*, s. 68, Tebriz: Sahil Yayınevi. Eleştiri yazılarını içerir.
- 5- Novbaht, İrec. (2000) *Yeşil Elmalar*, s. 292, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov.
- 6- Novbaht, İrec. (2000) *Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim*, s. 190, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov.
Nazım Hikmet'in eserlerinden en fazla çeviriyi Novbaht yapmıştır. Tebriz doğumlu mütercim, bu ilk çevirisinin mukaddimesinde, Nazım Hikmet'i, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin önde gelen inkılapçı şair ve yazarları arasında tanıtmıştır. Hikmet'le ilgili olarak, 1938 yılında Atatürk'e karşı kıyam eden fakat amacına ulaşamayan bir grup genç inkılapçı subayla irtibatı olduğu gerekçesiyle yakalanıp 28 yıl 4 ay hapse mahkûm edildiğini beyan etmiştir. Aynı zamanda, 1950 yılında genel afla özgürlüğüne kavuştuğunu fakat hükûmetin sürekli onu gözaltında tutarak rahatsız etmesi üzerine gizlice bir tekneyle İstanbul'dan Romanya'ya kaçtığını, 1951 yılında Türk vatandaşlığından çıkarıldığını belirtmiştir. (Novbaht, 1378, s. 5-7)
- 7- Puri, Ahmed. (2000) *Dünyayı Sensiz Dolaştım*, s. 134, Tahran: Neşr-i Merkez. Kitap 2004'te ikinci, 2006'da üçüncü baskısını yaptı.
- 8- Ahadi, Nasır. (2002) *Ölülerin Dünyası*, s.57, Tebriz: Neşr-i Ahter. Nazım Hikmet'ten kısa hikâyeler.
- 9- Katibi, Ali- Fernud, Gulam Hüseyin (2003) *Sevdalı Bulut; Çocuklar İçin Dünya Masallarından*, s. 31, Tahran.
- 10- Meliklu, Meryem. (2006) *Sevdalı Bulut: Türkçe Masallar*, s. 118, Tahran: Neşr-i Çeşme.
- 11- Novbaht, İrec (2009) *Kısa Hikâyeler*, s. 348, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov.

Mektupları

- 1- Yunan, Resul. (2002) *Bir Kâse Bal*, s. 158, Tahran: İntişarat-ı Mina.
“Bir Kâse Bal” Nazım'ın annesi Celile Hanım'a, kız kardeşi Samiye, eşi Piraye'ye yazdığı mektupları ve Nazım'ın hayata ve şiir'e dair aldığı notlar ile seçme şiirleri içermektedir. (Yunan 1391: s. 9-13)
- 2- Penahinik, Zerrin Tac, (2005) *Nazım Hikmet'in Oğlu Memed'e Mektupları*, s. 217, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov.
- 3- Penahinik, Zerrin Tac. (2005) *Piraye'ye Mektuplar: Gökyüzü ellerin gibidir*, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov.

Sonuç

1967 yılından itibaren İran'da eserleri çevrilmeye başlayan Nazım Hikmet, bu coğrafyada en çok tanınan Türk şairlerindendir. İdeolojik, siyasi ve memleketini seven bir şair olarak bilinen Nazım Hikmet, İran'da kahramanlaştırılmış bir şahsiyettir. İran modern şair ve yazarlar tarafından benimsenip ilgi görmüştür. Edebî kişiliği ve şiire getirdiği yenilikler anlaşılmaya çalışılmış, şiiri örnek alınmıştır.

Samim Bağçeban, İran'da Nazım'dan ilk defa çeviri yapan, onu İran halkına tanıtan kişidir. Bağçeban'ın çocukluk ve gençlik dönemlerinde edindiği tecrübelerin Nazım Hikmet'in şiirine olan ilgisine özellikle katkı sağladığı kanısındayız. Bilhassa bu tecrübeler şairin şiirindeki ahengi kavramasında önemli bir yere sahiptir.

İrec Novbaht, Nazım Hikmet'in sekiz eserini çevirerek şairden en fazla çeviriyi yapan mütercimdir. Zerrin Tac Penahinik, Resul Yunan ve Ahmed-i Puri ise öne çıkan diğer mütercimlerdir. Nazım Hikmet'in eserlerine özellikle ilgi duyan Dünya-yı Nov Yayınevi şairin ondan fazla kitabını yayımlamıştır.

Nazım Hikmet'in eserlerini çeviren mütercimler, genellikle Tebriz ve Urumiye gibi İran'ın Azerbaycan bölgesi kökenli araştırmacı ve şairlerdir. Belli bir eğitim düzeyine sahip olan mütercimler Türkiye'deki sosyal ve siyasi gelişmelere yakından ilgi duymuşlardır.

Nazım Hikmet'in 1967-2000 yılları arasında 10'dan, 2000'den günümüze kadar ise 20'den fazla eseri Farsçaya çevrilmiştir. Bu çalışmada Hikmet'in, İran'da 1960-1980'li yılları arasında öncelikle tiyatro eserleriyle ön planda iken, takip eden yıllarda gittikçe roman ve hikâyelerine olan ilgi arttığını, 2000'li yıllar itibarıyla ise özellikle şiirleriyle tekrar dikkat çekmeye başladığını görmekteyiz. Günümüzde de şiirlerine olan ilgi oldukça yükündür. Ahmed-i Puri'nin ilk kez 1993 yılında Hikmet'tin şiirlerinden yaptığı, *Seçme Aşk Şiirleri: Seviyorum Seni Ekmeği Tuza Banıp Yer Gibi* adlı şiir kitabı son olarak 2008'de dokuzuncu baskısını yaptı. Mütercim siyasi baskılar sebebiyle şiirlerini özellikle "aşk şiirleri" adı altında yayımladığını belirtmiştir.

Nazım Hikmet'in şiirinde ön plana çıkan en önemli özellik, şiirinde sağladığı ahenktir. Yapılan çevirilerde bu ahengin yansıtılması neredeyse imkânsızdır. Türkçenin dil özelliklerini şiire iyi bir şekilde yansıtan Nazım Hikmet'in şiirlerinin çevrilmesi oldukça zordur. Çünkü çeviri esnasında şiirin orijinal dil özellikleri tamamen yok olmaktadır.

Birçok eseri Farsçaya çevrilmiş olan Nazım Hikmet'in modern Fars edebiyatı üzerin etkisi kaçınılmazdır. Nazım Hikmet'le ilgili akademik ve bağımsız araştırmalar edebî ve siyasi düşünceleri çerçevesinde yapılırken karşılaştırmalı edebiyat alanında İran modern şairlerinin şiirleriyle gerek makalelerle gerekse tezlerle incelemeye tabi tutulmaktadır.

Kaynakça

- Puri, A. (2011). *Söyleşi*, Tahran: İran.
- Alam Tabriz, A. (2004). *Aydınların, Dini Liderler ve Esnafın İran'ın Yakın Dönem Toplumsal Hareketlerindeki ve Devrimlerindeki Rollerinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ali Merdani, N. (1390). *Dil Neveşteha*, VII, Tahran: Neşr-i Vüzera.
- Aryenpur, Y. (1382). *Ez Nima Ta Ruzgar-i Ma*, III, Tahran: İntişarat-ı Zevvar.
- Bağçeban, S. (1381). *Ferhad u Şirin*, Tahran: İntişarat-ı Mina.
- Behruz, S. (1385). *Te'ammulat-ı Pıramun-ı Tarih-i Şureşıyan-ı Armanhah Der İran*, Tahran: Neşr-i Ehteran.
- Celal Hüsrevşahi ile ilgili bilgiye 18.03.2015 tarihinde (<https://www.naakoja.com/author/7135>) adresinden erişildi.
- Hüsrevşahi, C., Hüseyini, R. (1390). *Aherin Şi'irha*, Tahran: Müessese-yi İntişarat-ı Nigah.
- Işık, Y. (2012). *Nazem Hekmat in İran and he Effect of His Poems on Ahmad Shamloo*, University of Tehran, Department of Persian Language and Literature, Tehran.
- Işık, Y. (Güz 2014). *Ahmed-i Şamlu'nun Şürinin Oluşmasında Nazım Hikmet'in Etkisi*, Mavi Atlas, 3/2014: 22-38.
- Kedkeni, M. R. Ş. (1380). *Edvar-ı Şi'ir-i Farsî*, Tahran: İntişarat-ı Sohen.
- Kedkeni, M. R. Ş. (1390). *Ba Çerağ u Ayne*, Tahran: İntişarat-ı Sohen.
- Megsud Feyz Merendi hakkındaki bilgiye 24.03. 2014 tarihinde <http://rasekhoon.net/mashahir/show/592498> adresinden erişildi.
- Novbaht, İ. (1378). *Berader Zendegi Zibast*, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov.
- Nurizad, M. H. (1384). *Çehar Efsane-yi Şamlu*, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov.
- Penahinik, Z. (1383). *Tariki-yi Sobh*, Tahran: Neşr-i Dünya-yı Nov.
- Resul Yunan hakkındaki bilgiye 23.03.2014 tarihinde <http://rasul-yunan.blogfa.com/> adresinden erişildi.
- Rıza Seyyid Hüseyini ile ilgili bilgiye 18.03.2015 tarihinde <http://www.hamshahronline.ir/details/80243> adresinden erişildi.
- Ruzbe, M. R. (1391). *Edebiyatı Mu'asırı İran*, Tahran: İntişarat-ı Roozegar,
- Selmani, M. (1390). *Bağçeyi Der Gutu-yı Konserv*, Tahran: Müessese-i İntişarat-ı Ruzname-i İran.
- Samin Bağçeban hakkındaki bilgiye 20.03.2014 tarihinde <http://fa.wikipedia.org/wiki> adresinden erişildi.
- Teslimi, A. (1387). *Gozarehayi der Edebiyat-ı Muasır-ı İran*, Tahran: İntişarat-ı Ketab-i Ame.
- Yunan, R. (1391). *Yek Kase Asel*, Tahran: Neşr-i Mina.

